

Poznámky k teorii a dějinám populární hudby. Postmoderní populární hudba.
Aleš Opekar, FFMU Brno 2010/2011

tradiční populární hudba

do nástupu jazzu a mimo jazzové směry do současnosti: tradiční taneční hudba jako valčík, polka, ale v širším historickém kontextu i tance barokní suity, taneční písně středověké, pijácké písně, písně vlastenecké, ale zejména pak různé městské deriváty lidové hudby (pololidová tvorba), kabaretní písně a kuplety, operety, dechovka, lidovka...

pro ni je typický izolovaný vývoj světových lokalit bez vzájemného kontaktu, resp. jen s kontakty a vlivy sousedních lokalit, málo vzdálených lokalit nebo velmi pomalu a zvolna se projevující vlivy vzdálených lokalit

tvůrce běžně čerpá z tvorby svých předchůdců bez ohledu na autorské právní nároky, nicméně v horizontu generací dochází k postupnému návaznému vývoji
hlavním nositelem tvorby jsou ústní tradice a tiskové edice

moderní populární hudba

taneční písnička, odvozená z hudebního jazyka afroamerického folkloru, zejména pak od 30. let 20. století z velkokapelového swingu, fúze písňové tvorby starších období s jazzovými tanečními rytmy

pro ni jsou typické rychlé procesy vzájemného ovlivňování i vzdálených lokalit prostřednictvím masových médií (gramofonové desky a další nosiče, rozhlas, televize)
tvůrce si hlídá autorství, řeší vztahy mezi originálním - novým - inovativním a nepůvodním - kopírovaným – plagiátorským, postupný návazný vývoj stylů a žánrů se zrychluje
hlavním nositelem tvorby je nahrávka na nosiči, šířená masovými médii a prostřednictvím trhu

postmoderní populární hudba

směry populární hudby, které čerpají ze zdrojů napříč časem a teritorií a zpravidla je sjednocují na novodobé technologické bázi

zahrnuje širokou škálu fúzních projevů, ale jejími typickými produkty jsou např. elektronická taneční hudba, hip hop a world music

pro ni je typická možnost okamžitého a bezprostředního rychlého vlivu časově, teritoriálně i hodnotově vzdálených kulturních projevů, absence bariér ve výměně informací

tvůrce tíhne k recyklaci z již existujícího fondu skladeb (nahrávek), originalitu hledá více v nově nalezených vztazích a kombinacích než ve výchozích nápadech

hlavním nositelem tvorby jsou stále nahrávky na nosičích, šířené stále rychlejšími masovými médii a prostřednictvím trhu, ale zejména pak internet a jeho informační a komerční kanály

vyvrcholení vývoje moderní populární hudby:

kult hvězd

Bing Crosby (30. léta)
Frank Sinatra (40. léta)
Elvis Presley (50. léta)
Beatles (60. léta)
Elton John (70. léta)
Michael Jackson (80. léta)
Madonna (90. léta)

novátoři a syntetické

Duke Ellington, Benny Goodman
Count Basie, Stan Kenton
Leiber & Stoller, Sam Phillips
Phil Spector, George Martin
David Bowie, Brian Eno
Quincy Jones, Peter Gabriel
William Orbit, Matthew Herbert a řada dalších

latinské modernus = nedávný, nový; přeneseně též upravený dle požadavků doby
post – po uplynutí této éry

základní otázka: lze vůbec přijít s něčím novým?

v AH za cenu naprostého odtržení od běžného života a od recepční schopnosti obecné většiny posluchačů

v NaH nejčastěji za cenu mimohudebních šokujících projevů

moderna: 1890 – 1965

symbolismus, impresionismus, expresionismus, dodekafonie i modální přístup...

rozlišení dle Kajanové:

(nová publikace - Yvetta Kajanová: *POSTMODERNA v hudbe. Minimal, rock, pop, jazz*,
Univerzita Komenského: Bratislava 2010)

moderna	x	postmoderna:
racionalita	x	spontánnost a komunikativnost
elitářství a intelektualizace	x	masové rozšíření ve velkoměstské kultuře
individualita a originalita	x	pluralismus vzájemné nesouměřitelnosti a heterogenie stylů i za cenu eklekticismu a ztráty jedinečnosti
jediný výklad skladby	x	různé výklady
dílo	x	varianty, verze
styl	x	eklektický "styl"
vysoké x nízké (resp. elitní x profánní, umělé x spontánní, esteticky autonomní x funkčně heteronómí)		
= bipolární (proti sobě hodnotově postavené) kategorie v rámci moderny		
= ambivalentní (rovnocenně vedle sebe hodnotově platné) v rámci postmoderny (kýč vedle uměleckého díla), změny ve vnímání centrálního a periferního (alternativnost vedle mainstreamu rovnocenně)		

postmoderna od 1965

dekonstrukce aury díla, narušování převládajících schémat myšlení; prezentují se verze verze, varianty jednoho díla; předpokládají tvůrčí vklad interpreta, různé výklady

v období postmoderny poslední třetiny 20. st. skladatel ztratil na svém renomé a posílila se prestiž interpreta (způsob podání se stává důležitější než výchozí podávaný materiál)

v pohledu na to, co je krásné, dominuje představa, že všechno už tu bylo a stačí recyklovat už existující materiál, zasazený do nových kontextů

může být krásný i kýč, banální popěvek, monotónní rytmus...

postmoderna kritizuje racionalitu moderny a zdůrazňuje univerzalizmus, komunikativnost, popírá dosavadní vývoj evropské hudební moderny, resp. plně ji využívá, jen bez dosavadní stylově-žánrové a vývojové logiky – viz koláže, citáty, aluze). Směřuje proti hegemonii kritérií logiky hudebního myšlení; proti přílišné intelektualizaci hudby, která se zdůrazňováním racionality, přílišného konstruktivismu a abstrakce dostávala do slepé uličky (postmoderně hrozí druhý extrém)

hudební žánry ztratily své hlavní vývojové směřování

Aleš Opekar: *Poznámky k teorii a dějinám populární hudby. Postmoderní populární hudba*.
FFMU Brno 2010

základní techniky postmoderny:

aluze = náznak, narážka, evokace známé skladby, stylu, autora, přirovnání

appropriace = přivlastnění si individuality jiného, i originální koncepce, přístupu...

citát = přesné použití známých melodií a motivů od jiného autora

ironie = štiplavý dvojsmyslný výsměch

koláž = mísení různorodých stylů, žánrů a slohů do jednoho celku (pův. výt. technika surrealistů, kombinace materiálů)

montáž = na způsob film. střihu sestavení částí do celku

parodie = zesměšnění známé skladatelské předlohy

pastiche = směs s myšlenkově nezávislými částmi

plagiát = netvořivé napodobení, opsání (může souviset s parodií a ironií)

travestie = přestrojení, parodování ve vnějších znacích

znaky postmoderny:

porušení tradiční opusovosti

komunikativnost == návrat tonality

spojení tonální funkční harmonie, klasické hudební formy s improvizáčními prvky jazzu a improvizované hudby, rytmy rocku, popu a dance scény; návrat obsahovosti, epičnosti, mimohudebních idejí

návrat řemeslné podstaty hudby – autor sám interpretuje svou skladbu (jako v renesanci, baroku...)

nový vztah racionálních a emocionálních prvků, návrat hedonismu

na půdě postmoderny se střetly 3 typy kultur:

1. vysoká evropská hudba s historickou tradicí i modernou
2. moderní populární hudba a jazz
3. etnická hudba evropská i mimoevropská

postmoderní situace nastává u různých stylově-žánrových druhů v různou dobu, záleží na jejich lineárním vývoji

tendence hudební kritiky v epoše postmoderny:

součástí veřejného mínění se stává i posluchač (blog, internetové diskuse)

redukce kritiky na stručné pro a proti

tradiční žánry portréty, kritiky a recenze nahrazuje zpravodajství a rozhovor

v přemíře údajů a v záplavě nových počinů je nutno selektovat – převládá pozitivní postoj – negativní se projevuje nezařazením

autorita kritika je rozptýlena mezi publicisty různých médií, moderátory, nepředpokládá se hudební vzdělání, přesunutí funkce kritika do dalších profesí; veřejné mínění v postmoderní éře netvoří jedna autorita, ale souhrn publicistických postojů ve vícero médiích

postmoderna a manažment – hudba se obejde bez služeb dobře rozvinuté manažerské firmy a marketingových vztahů, síť internetu a komunikačních serverů umožňuje obcházet tradiční i moderní komerční kanály a šířit hudbu relativně nezávisle na nich

typické projevy postmoderny v populární hudbě:

(zejména od 80. let 20. st. v souvislosti s rozvojem možností digitálního samplování, umožňujících kombinace časově i prostorově vzdálených hudebních projevů)

elektronická (taneční/ambientní) hudba

většinou obvyklý vývoj od prvotní taneční funkce k poslechové

srovnej: <http://techno.org/electronic-music-guide>

70. léta: Kraftwerk, Tangerine Dream, Brian Eno (ambient – hudba, dotvářející prostředí)

80. léta: house (DJ Frankie Knuckles) a deep house, garage house, latin house, acid house, handbag house, progressive house, hardbag house, new beat (Belgie), Italhouse (Itálie) a speed garage (USA, Velká Británie)...

techno (Kevin Saunderson, Dave Clarke, Carl Cox), hardcore techno, gabber techno...

electro (electro funk, Afrika Bambaataa)

electronic body music (Front 242)

90. léta: kontrastně pomalé varianty elektronické hudby bez tanečního rytmu, pro relaxaci v chilloutových místnostech – downtempo, trip hop (Massive Attack, Portishead)

drum 'n' bass (Fabio, Goldie), jungle (Randall, Micky Finn)

breakbeat (Chemical Brothers)

grime (Streets)

hip hop od konce 70. let 20. st. newyorský chudinský jižní Bronx

prostředí diskoték – exhibice DJů - skrečing, komentáře k pouštěným nahrávkám - rap (Kool Herc, Grandmaster Flash, Run DMC)

nástroje: DJ – tvůrčí práce s gramofony a MC – mikrofon (rap)

další elementy: grafitti, break dance, beatbox

křížení žánrů, např. metal rap – Beastie Boys, Faith No More, Rage Against Machine

world music

termín od 2. pol. 80. let 20. století jako marketingová kategorie

přesazení vzdálených etnických hudebních projevů do nadnárodního hudebního trhu, kombinace etnických hudebních projevů se současnými proudy populární hudby, kombinace vzdálených etnických projevů mezi sebou navzájem, to vše zpravidla na základě soudobé zvukové technologie

mashup

fenomén mixů z více písní spojených dohromady, mozaikovitě i proloženě, někdy propojeno jedním novým rytmem apod.; křížení existujících, i nesusoudných tracků, často bez vědomí původních vydavatelů a umělců (bastard pop)

např: DJ Earworm - United State of Pop 2009 (Blame It on the Pop) - Mashup of Top 25 Billboard Hits

<http://www.youtube.com/watch?v=iNzrwh2Z2hQ>